

UDC 159.9:614.8:351.746

Секція 6. Психологія особистості

Дячкова О. М.,

кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри психології діяльності в особливих умовах
Національний університет цивільного захисту України
ORCID ID 0000-0001-5164-3522

Мохнар Л. І.,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри психології діяльності в особливих умовах
Національний університет цивільного захисту України
ORCID ID 0000-0001-7753-2345

Черненко О. М.

кандидат медичних наук, доцент
доцент кафедри психології діяльності в особливих умовах
Національний університет цивільного захисту України
ORCID ID 0000-0002-8621-3175

**ХАРАКТЕРИСТИКА ПСИХОЛОГІЧНИХ НАСЛІДКІВ
ПЕРЕЖИВАННЯ НЕВИЗНАЧЕНОЇ ВТРАТИ**

**PSYCHOLOGICAL CONSEQUENCES
OF EXPERIENCING AMBIGUOUS LOSS**

Abstract. Ambiguous loss represents the unique type of traumatic experience characterized by the uncertainty regarding to the status of a significant person or relationship. Unlike traditional bereavement, ambiguous loss disrupts

normative grief processes due to the absence of closure, creating prolonged emotional ambivalence and constant stress.

In the absence of adequate acknowledgment or support for individuals confronting ambiguous loss, a state of chronic sorrow may develop. This condition represents a persistent form of sadness that frequently accompanies those living with unresolved or indeterminate loss. So, the chronic sorrow varies in intensity and duration but often endures across the lifespan of individual. It is important, that this doesn't preclude the possibility of experiencing happiness, stability or optimism; such individuals continue to carry an underlying sense of loss for what once was, while simultaneously adapting to and navigating the realities of their present circumstances.

The article examines the psychological consequences of ambiguous loss, including its impact on the emotional regulation, cognitive functioning, identity and social relationships. Based on the conceptual framework developed by P. Boss and subsequent researches, the paper outlines key mechanisms underlying the psychological burden of ambiguous loss.

The research highlights the mechanisms through which ambiguity undermines the psychological resilience and contributes to prolonged distress. The findings contribute to a deeper understanding of ambiguous loss as a distinct psychological phenomenon.

The psychological symptoms associated with ambiguous loss differ from those observed in cases of confirmed death and entail distinct psychological consequences. The disappearance of a loved one is primarily conceptualized as a form of complicated grief, characterized by a unique model of emotional and behavioral responses. Intensive searching efforts often result in heightened emotional distress, while the absence of the significant person generates feelings of sorrow, fear, anger, guilt and other forms of psychological suffering.

Keywords: ambiguous loss, psychological consequences, trauma, unresolved grief, chronic stress, psychological resilience, uncertainty.

Анотація. Стаття присвячена теоретичному аналізу поняття невизначеної втрати та характеристиці психологічних наслідків її переживання, що набуло особливої актуальності в умовах воєнного стану в Україні.

Невизначена втрата є особливим різновидом травматичного досвіду. На відміну від традиційного горювання, цей стан характеризується відсутністю достовірної інформації про долю чи місцеперебування близької людини, спричиняє специфічні емоційні, когнітивні та поведінкові реакції.

Феномен невизначеної втрати є однією з найбільш складних видів психологічної травми та викликає специфічний досвід переживання фізичної втрати, яка залишається невирішеною, через парадокс двозначності: близька людина фізично відсутня, але зберігає психологічну присутність.

У науковій роботі розкрито ключові психологічні феномени, пов'язані з цим станом, зокрема емоційну амбівалентність, хронічний смуток, депресивні й тривожні прояви, посттравматичні симптоми та порушення процесів ідентичності й адаптації.

Психологічні симптоми невизначеної втрати відрізняються від тих, що є при фактичній смерті та мають інші психологічні наслідки. Зникнення безвісти близької людини передусім розглядається як форма ускладненого горювання, що характеризується специфічною траєкторією розвитку емоційних і поведінкових реакцій. Інтенсивні пошуки призводять до сильних емоційних переживань. Відсутність поряд близької людини викликає сум, гнів, провину та інші страждання.

Відокремлення від соціальної групи скорботних при фактичній втраті може мати наслідки емоційної та соціальної самотності. Постійні думки щодо можливої долі зниклої особи та уявлення про її потенційне

повернення провокують нестійкі коливання емоційного стану між надією та відчаєм.

Постановка проблеми. У контексті повномасштабної війни в Україні феномен невизначеної втрати набув безпрецедентного масштабу та соціально-психологічної значущості. Невизначена втрата, концептуалізована П. Босс як стан, у якому особа не має достатньої інформації про долю чи місцеперебування близької людини, формує тривалий психологічний стрес, що не піддається традиційним механізмам горювання [5; 6]. Особливо гостро це проявляється в умовах воєнного стану, коли зникнення безвісти військовослужбовців та цивільних стає не лише індивідуальною трагедією, а й масштабним соціальним явищем.

В умовах сьогодення невизначена втрата супроводжується хронічною тривогою, постійною психологічною напругою та розривом між когнітивними очікуваннями й емоційною реальністю. Відсутність підтвердженої інформації про життєвий статус рідної людини блокує природні етапи горювання, занурюючи родини у «підвішений» стан, який може тривати місяцями чи роками. Для багатьох сімей така ситуація стає тривалим психологічним викликом, що впливає на емоційну стабільність, соціальне функціонування, сімейні ролі та життєві стратегії.

З огляду на інтенсивність бойових дій, масштабність руйнувань та численні випадки примусових переміщень чи потрапляння цивільних і військових у полон, проблема невизначеної втрати в Україні набула системного характеру. Вона формує значні ризики розвитку депресивних, тривожних, посттравматичних і стресових реакцій, а також специфічних психологічних станів, таких як хронічний смуток та емоційна амбівалентність. Саме тому дослідження психологічних наслідків невизначеної втрати є актуальним як у теоретичному, так і в практичному вимірі, зокрема для створення цілісних моделей психосоціальної підтримки постраждалих сімей.

Метою статті є теоретичний аналіз психологічних наслідків переживання невизначеної втрати (емоційна амбівалентність, хронічний стрес, порушення ідентичності, соціальна дезадаптації тощо) та опис ключових механізмів, що лежать в основі таких переживань.

Виклад основного матеріалу дослідження. Життєвий шлях кожної людини неминуче пов'язаний із переживанням втрат, а досвід горювання є універсальним елементом людського існування. Це період глибинних психологічних змін, трансформацій та необхідності адаптації до реальності, у якій відсутня значуща, цінна та емоційно близька особа.

У дитячому віці подібні втрати можуть стосуватися й неживих об'єктів, до яких сформована значна емоційна прив'язаність, таких як улюблена іграшка чи предмет комфорту. Попри відмінності у змісті та інтенсивності переживань, досвід втрати є універсальною складовою людського існування, що інтегрується у життєвий досвід кожної особистості та засвоюється з різною мірою складності [13].

Горювання, як природна реакція на завершену втрату, постає процесом змінної тривалості, який забезпечує осмислення емоційних реакцій та сприяє психічній адаптації після її настання.

В основі горя лежить дистрес від розлуки – стан, що супроводжується різноманітним важким переживанням та емоцій, які пов'язані із втратою. Такий процес пристосування до втрати часто описують як поетапний, проте варто розуміти, що не існує єдиного для всіх способу та порядку горювання [5].

Водночас не всі втрати мають кінцевий характер, однак потреба у їх переживанні залишається невід'ємною частиною життя. Протягом останніх десятиліть у науковому дискурсі активно розвиваються концепції, спрямовані на пояснення специфіки переживання невизначеної втрати, що характеризується відсутністю чіткої інформації про її об'єкт. Усвідомлення того, що емоційні реакції на невизначеність належать до спектра

нормальних психологічних відповідей, може сприяти формуванню ефективних внутрішніх і зовнішніх механізмів підтримки.

За відсутності належного визнання чи підтримки досвід невизначеної втрати може зумовити розвиток хронічного смутку, тривалого емоційного стану, що характеризується стійким відчуттям печалі та супроводжує людину впродовж тривалого періоду, інколи упродовж усього життя. Коливання інтенсивності цього переживання не виключає можливості відчувати радість, гармонію або оптимізм, однак відчуття втрати за минулим зберігається навіть за умов ефективної адаптації до теперішніх обставин [13].

Невизначена втрата – це найбільш стресовий вид втрати, при якій немає точного підтвердження або ясності, тому вона є неможливою до вирішення [5]. Зникнення безвісти близької людини – це надзвичайно складна життєва ситуація, що супроводжується широким спектром емоцій і яку навряд чи можна порівняти з будь-якими іншими життєвими труднощами та негараздами.

Станом на травень 2025 року в Україні понад 70 000 осіб вважаються зниклими за особливих обставин [1]. Ця цифра охоплює як військовослужбовців, так і цивільних. Такий масштаб зникнень спричиняє суттєві психологічні та соціальні наслідки як для окремих осіб, що переживають відсутність інформації про долю близьких, так і для суспільства загалом.

Переживання, пов'язані з невизначеною втратою, впливають на [5; 11]:

- соціальну та професійну реалізацію рідних зниклої людини;
 - на стан здоров'я, зокрема це може проявлятися у розвитку або загостренні серцево-судинних захворювань (синдром «розбитого серця»).
- Синдром Такоцубо або синдром «розбитого серця» – це патологічний стан

для якого є характерним дисфункція лівого шлуночка та імітація серцевого нападу;

- на появу суїцидальних думок, що згодом можуть перерости до спроби завдати собі шкоди;
- на розвиток деструктивних форм поведінки (вживання психоактивних речовин, надмірна релігійність, що може набувати фанатичної форми тощо).

Порівняно з типовими втратами, невизначеність щодо статусу близької людини блокує природні механізми горювання та перешкоджає переходу до прийняття втрати [5].

Відсутність завершеності створює парадоксальну ситуацію: особа водночас змушена сприймати близьку людину як «і наявну, і відсутню», що призводить до дезорганізації емоційних і когнітивних процесів [6].

Американська психологиня, П. Босс, зауважує, що невизначена втрата часто супроводжується симптомами, подібними до тих, що спостерігаються при розладах, таких як депресія, тривожність чи посттравматичний стрес [5].

Психологічні наслідки невизначеної втрати відрізняються від реакцій на звичайну смерть, оскільки включають стійке відчуття емоційної амбівалентності, затримку у процесах горювання, тривалу емоційну дисрегуляцію, порушення особистісної ідентичності та виконання соціальних ролей.

Тривалість таких станів не має чітких меж, адже залежить від особистісних характеристик, варіюючи від короткочасних стресових реакцій до довготривалих психогенних розладів.

На відміну від клінічних психічних розладів, зазначені стани інтерпретуються як природна адаптивна реакція на екстремальні зовнішні обставини, а не як результат внутрішніх психопатологічних процесів.

На підставі аналізу й синтезу результатів наукових розвідок, сфокусованих на вивчення феномену невизначеної втрати, визначено, що переживання невизначеної втрати супроводжується підвищеним рівнем психоемоційного дистресу серед осіб, чий близькі зникли безвісти. Родини таких осіб часто демонструють характерні прояви депресивного стану, симптоматику посттравматичного стресового розладу та тривожних порушень. Крім того, переживання невизначеної втрати тісно пов'язане з високим рівнем тривожності серед осіб, яких вона стосується [8; 10].

Л. Рибик зазначає, що сім'ї, які переживають невизначену втрату, нерідко протягом тривалого часу знаходяться в умовах тотальної невизначеності – як щодо долі зниклої близької людини, так і щодо власного соціального становища. Вони позбавлені розуміння, чи зберігається бодай мінімальна ймовірність повернення рідного, а навколишнє середовище часто не може визначитися з адекватною формою підтримки – підтримувати надію чи висловлювати співчуття. Це пов'язано з тим, що можливість повернення людини, яка зникла безвісти, особливо в умовах війни, залишається вкрай низькою [3].

Ця невизначеність може провокувати розвиток симптомів тривалого розладу горя – стану інтенсивної туги та страждання, який діагностують щонайменше через пів року після втрати близької людини. На підставі аналізу наукових джерел [5], з'ясовано, що серед його симптомів є:

- порушення ідентичності;
- тривалий поганий сон (майже 80% людей із тривалим розладом горя мають проблеми зі сном);
- труднощі з реінтеграцією (складнощі зі спілкуванням, зникнення інтересів тощо);
- зниження емоційних переживань або відсутність емоцій;
- сильне відчуття самотності тощо.

Психологічні наслідки невизначеної втрати, окрім тривалого розладу горя, включають тривожність, депресію, нав'язливі думки, почуття провини, відкладене життя та соціальну ізоляцію. Цей стан викликаний відсутністю чіткого завершення втрати, що заважає повноцінно горювати і може призвести до хронічних психологічних проблем, таких як уникнення соціальних контактів та труднощі з відновленням звичної діяльності.

На підставі аналізу наукових джерел, маємо змогу стверджувати, що дистрес виступає психологічним наслідком переживання неоднозначності втрати [5]. Тобто, невідомість й неможливість завершення процесу втрати можуть виступати потужним тригером хронічного горя та психологічного виснаження.

Невизначена втрата супроводжується специфічними когнітивними та поведінковими проявами, що можуть підтримувати або посилювати дистрес. Одним із найбільш поширених є румінація – нав'язливі думки про зникнення, обставини втрати та альтернативні сценарії [8]. Румінація виступає посередником між психологічними рисами і симптомами: зокрема, встановлено, що люди, які більш співчутливі до себе та приймають свої емоції, менше схильні до патологічної румінації і, відповідно, переживають менший рівень депресії та горя [8].

Іншим деструктивним проявом є уникання – як буквальне уникання діяльності або місць, що нагадують про втрату, так і емоційне уникання (придушення почуттів, втеча від реальності через роботу чи інші заняття).

Хоча тимчасово це може знижувати тривогу, але в довгостроковій перспективі уникання посилює проблему: депресивне уникання (відмова від приємних занять, соціальної взаємодії через відчуття безнадії) значуще пов'язане з вищим рівнем депресії та пролонгованого горя рідних [8].

Насамперед когнітивні спотворення посилюють відчай та утруднюють адаптацію до втрати. Нав'язливі думки, уникання емоцій та негативні переконання характерні як для традиційного горя, так і для

невизначеної втрати, проте в останньому випадку вони проявляються інтенсивніше через постійну надію та невпевненість щодо повернення близької людини.

У руслі наукового дослідження особливої уваги потребує емоційна амбівалентність як одна із ключових психологічних реакцій переживання невизначеної втрати. Емоційна амбівалентність полягає в одночасному переживанні суперечливих емоцій (надію й відчай, віру та страх). Такий стан роздвоєності спричиняє емоційне виснаження, формує внутрішній конфлікт [10] та ускладнює емоційну регуляцію.

Унаслідок осмислення наукових розвідок підсумовано, що невизначеність посилює стан постійної тривоги та виснаження. Тривале очікування інформації про близьку людину корелює з підвищеним ризиком тривожних розладів, депресії та соматичних проявів [5; 8].

Наголосимо, що при переживанні невизначеної втрати спостерігаються також суттєві порушення соціального функціонування, що проявляється у труднощах з плануванням майбутнього, виконанням професійних чи навчальних обов'язків, а також у схильності до соціального відсторонення. Оточення зазвичай не розуміє особливостей такої втрати, що в свою чергу посилює відчуття ізоляції та самотності.

З огляду на те, що невизначена втрата руйнує відчуття послідовності життєвої історії, особа стикається з неможливістю переосмислення та відновлення соціальних ролей. Тому відбуваються зміни у сприйнятті власної ролі в сім'ї та суспільстві; послаблюється відчуття ідентичності, що створює розрив у системі самоідентифікації особистості [15].

Тривале перебування у стані сталої невизначеності призводить до зниження адаптаційних ресурсів, що може проявлятися у зниженні мотивації, порушенні саморегуляції та емоційній лабільності.

Людина, яка переживає невизначену втрату, часто живе з відчуттям, що її життя «на паузі». Внутрішні ресурси спрямовуються на очікування, на

повернення близької людини або бодай на остаточну звістку, яка дозволила б рухатися далі. У такому стані важко повноцінно радіти чи давати собі право на смуток, адже будь-яка визначена емоція здається передчасною або неправильною [12].

Виклад матеріалу слугує підставою для висновку, що невизначена втрата є однією з найсильніших форм психологічного стресу, адже позбавляє особу можливості опрацювати втрату через відсутність фактів, і тим самим обмежує когнітивний контроль.

Невизначена втрата створює унікальний тип психологічного навантаження, головною особливістю якої є довготривала невизначеність, що позбавляє людину можливості контролю й прогнозування. Невизначена втрата має комплексний вплив на психіку, порушуючи емоційне, когнітивне та соціальне функціонування. Це робить її вагомим чинником ризику для розвитку тривалих психологічних розладів.

Невизначена втрата часто супроводжується тривалим емоційним виснаженням, високим рівнем тривожності, відчуттям провини, нав'язливими думками, самотністю, відкладеним життям та соціальною ізоляцією.

Висновки. Отже, дослідження феномену невизначеної втрати в умовах воєнного стану засвідчує, що цей тип втрати є одним із найбільш психологічно складних. Відсутність достовірної інформації про долю близької людини створює ситуацію постійної двозначності, що унеможлиблює завершення процесу горювання та перешкоджає формуванню адаптивних копінг-стратегій.

Феномен невизначеної втрати є однією з найбільш складних видів психологічної травми та викликає специфічний досвід переживання фізичної втрати, яка залишається невирішеною, через парадокс двозначності: близька людина фізично відсутня, але зберігає психологічну присутність

Психологічні наслідки невизначеної втрати виявляються у формі тривожних станів, стресу, емоційної амбівалентності, когнітивної фіксації на пошукових сценаріях, а також у розвитку хронічного смутку та емоційного виснаження. Таким чином, невизначена втрата в умовах воєнного стану є багатовимірним феноменом, що потребує інтеграції психологічної, соціальної та державної підтримки, а також створення сталих механізмів допомоги. Вивчення її психологічних наслідків є важливим кроком до формування ефективної системи підтримки постраждалих родин та зміцнення загальної стійкості українського суспільства.

Let's Talk About:
Ambiguous Loss, Non-finite Loss
and Chronic Sorrow

Ambiguous Loss

Using the suggestions by Olshanky about chronic sorrow as a 'living loss' Boss (2013) completed studies into ambiguous loss. Boss initially used the term 'ambiguous loss' in 1973 when discussing 'psychological' father absence in families that were to all intents and purposes still a family unit, but where the father was no longer within the family home. She then went onto discuss 'boundary ambiguity' for armed personnel who were 'missing in action' (1975). These studies suggested ambiguous loss circumstance could lead to chronic sorrow feelings. Ambiguous loss is a grief process that has no end and can be seen in, or applied to, a wide variety of situations (Boss, *ibid*). In this way Boss was able to highlight the difference in feelings (chronic sorrow) and situations (ambiguous loss). Boss supported Olshanky's ideas describing ambiguous loss as a complicated loss that leads to complicated grief. Where Olshanky described 'chronic sorrow' as a multifaceted and multi-levelled loss, Boss (2006, p xvii) felt ambiguous loss is the "most stressful kind of loss because it defies resolutions and creates long-term confusion about who is in or out of a particular couple or family". In part this is embedded in how families may try to keep the 'past alive' (Tubbs and Boss, 2000) to a time prior to the event or situation and prior to the 'sense of loss' now impacting on the family or individual.

The vagueness that surrounds the loss or event is due to uncertainty and it is this uncertainty that Boss (1999) feels makes ambiguous loss
6

the most distressing type of loss for individuals, families and communities. The lack of certainty leads to an inability to 'take action' or control of the situation, that can lead to family conflict in the home when those left behind try to make sense of, or rationalise, the situation that they find themselves in. To open up recognition for ambiguous loss Boss (2000) studied families where children had grown up and left home. She found that many fathers felt a range of health factors such as anxiety and depression, difficulty sleeping, back aches and headaches. Building on work into ambiguous loss Boss went on to study families where one member had been diagnosed with Alzheimer's noting the level of perceived 'loss' by care givers resonated with the level of impact on their own health. This provided Boss (1999) with parameters to describe ambiguous loss to occur when

1st. the loss is confusing leaving people baffled or immobilized as well as struggling to make sense of the position they now find themselves in, particularly where they are unsure if the 'loss' is final or temporary

2nd. the uncertainty of the loss impacts on the person's ability to adjust to the situation they now find themselves in and what new roles and relationships may occur or disappear so that they hang on to the hope that things will adjust and be resolved

3rd. there is no process to follow, such as that following death where the process is that of the culture and society the family live in

4th. a reality of an unfair world resonates- this is the reminder they experience – not as a world they had planned for or expected and that the unexpected can and does happen

5th. the reality of continuous uncertainty in itself can be physically and emotionally exhausting.

In summary, Boss highlighted how ambiguous loss represented those who left without saying goodbye or said goodbye and remained,

7

noting a Nursery Rhyme as describing what ambiguous loss may mean for individuals

As I was walking up the stair
I met a man who wasn't there
He was not there again today
Oh, how I wish he'd go away
William Hughes Mearns (1875-1965)

Non-Finite Loss

Similar suggestions to those for ambiguous loss are used when describing non-finite loss (Harris, 2011) where the 'antecedent' (or precursor to the feeling of loss) tends to be a negative life event (for example divorce/ separation). Alternatively, it may occur following something that leaves a physical or psychological presence; for example, when a family member has had a significant stroke or a progressive condition such as dementia. The sense of loss can also result from a continued sense of ambiguity or uncertainty such as that for health conditions, meaning there is a need to frequently adjust and adapt to a situation. It is this repeated need to adjust and adapt that is reflected in the cyclical nature of chronic sorrow. Bruce and Schultz (2001) distinguish 'non-finite loss'- including disability, chronic and degenerative illness, divorce, infertility and childhood abuse- as distinctly different to bereavement types of loss. It is this distinction that Roos (2002) described as a living loss and Olshanky highlighted as chronic sorrow, putting emphasis on how these experiences were a separate form of grief to that of bereavement grief.

When describing non-infinite loss Bruce and Schultz noted the causes of loss to be similar to those described by Boss for ambiguous loss- as an event or situation; whereas Olshanky described feelings resulting from the situation or event. Bruce and Schultz described the causes of loss to be similar to previous suggestions from Olshanky and Boss:

8

- the loss was continuous (which reflects the work of Olshanky and Roos)
- the loss restricts development norms and indicators being met in one or more areas (outlined in Olshanky's work describing parents of children with Special Educational Needs or Disability)
- the loss of non-measurable areas such as dreams and ideals (outlined within Olshanky and Roos)

Moving the discussions further allows understanding of chronic sorrow, ambiguous loss and non-finite loss to be recognised across a

range of circumstance within everyday life, including those that occur in childhood. For children and young people this can include the loss of siblings or family members such as:

- those who run away or disappear from the home base due to family relationship breakdown or
- separation or divorce or
- long term imprisonment of a family member who the child no longer sees or
- separation through corporate care such as those within long term fostering placements or within children's residential placements
- or those children in special guardianship/kinship care arrangements as part of child protection with loss of parental figures on a daily basis, as well as
- separation from siblings during corporate intervention
- asylum seeking children who have lost all family connection
- those who have been trafficked
- those who are refugees following civil unrest leading to loss of family members or their home or their country homeland, their culture, environment or nationality
- children who are adopted

9

The list of potential causal factors is not exhaustive and can include a wide range of possible occurrence that leave a child, young person or adult with a sense of loss. More importantly the range of circumstance is not prescriptive either, in that different levels of loss will be felt individually by different people be they an adult or a child, even when sharing the same potential 'loss experience or precursor'. For adults this can include becoming unemployed, retiring or following a significant medical emergency (such as Stroke) or injury following an accident or for those who serve in the armed forces significant injury during conflict leading to medical discharge. For both children and adults alike, who seek Refugee status or Asylum status the loss of culture, faith, nationality, language and community is significant and can increase their sense of chronic sorrow.

Both ambiguous loss and non-finite loss have a number of overlapping similarities that Harris noted were possibly due to the 'professional lens' they were being studied under. Harris (2001) suggested that non-infinite loss was more intrapersonal where ambiguous loss evolved

from family stress models and reflected the stressors on the whole family. Irrespective of how notable or 'large' the event is in itself, or how the sense of loss evolved; the feelings experienced as a result of the loss and how this continues without end is what separates chronic sorrow from more linear grief theories, a fundamentally significant nuance that is essential in providing support to families.. Feelings of chronic sorrow can increase and at times might lead to feeling overwhelmingly 'sad', whilst at other times may be significantly lower so that the feeling is not so noticeable or dominating. The importance of recognising ambiguous loss, or loss without end, and how this can evolve as chronic sorrow is highlighted by Boss (2013). Boss emphasised this type of loss was a relational phenomenon that has an immense impact on those involved and their relationships between each other. Boss felt the aspiration for families was to seek ways in which they could live with the loss in the longer term given this loss

10

had no end as such (unlike grief related theories resulting from bereavement that have suggested time spans).

Let's Talk About:

Ambiguous Loss, Non-finite Loss
and Chronic Sorrow

Ambiguous Loss

Using the suggestions by Olshanky about chronic sorrow as a 'living loss' Boss (2013) completed studies into ambiguous loss. Boss initially used the term 'ambiguous loss' in 1973 when discussing 'psychological' father absence in families that were to all intents and purposes still a family unit, but where the father was no longer within the family home. She then went onto discuss 'boundary ambiguity' for armed personnel who were 'missing in action' (1975). These studies suggested ambiguous loss circumstance could lead to chronic sorrow feelings. Ambiguous loss is a grief process that has no end and can be seen in, or applied to, a wide variety of situations (Boss, *ibid*). In this way Boss was able to highlight the difference in feelings (chronic sorrow) and situations (ambiguous loss). Boss supported Olshanky's ideas describing ambiguous loss as a complicated loss that leads to complicated grief. Where Olshanky described 'chronic sorrow' as a multifaceted and multi-levelled loss, Boss (2006, p xvii) felt ambiguous loss is the "most stressful kind of loss because it defies resolutions and creates long-term confusion about who is in or out of a particular couple or family". In part this is embedded in how families may try to

keep the 'past alive' (Tubbs and Boss, 2000) to a time prior to the event or situation and prior to the 'sense of loss' now impacting on the family or individual.

The vagueness that surrounds the loss or event is due to uncertainty and it is this uncertainty that Boss (1999) feels makes ambiguous loss

6

the most distressing type of loss for individuals, families and communities. The lack of certainty leads to an inability to 'take action' or control of the situation, that can lead to family conflict in the home when those left behind try to make sense of, or rationalise, the situation that they find themselves in. To open up recognition for ambiguous loss Boss (2000) studied families where children had grown up and left home. She found that many fathers felt a range of health factors such as anxiety and depression, difficulty sleeping, back aches and headaches. Building on work into ambiguous loss Boss went on to study families where one member had been diagnosed with Alzheimer's noting the level of perceived 'loss' by care givers resonated with the level of impact on their own health. This provided Boss (1999) with parameters to describe ambiguous loss to occur when

1st. the loss is confusing leaving people baffled or immobilized as well as struggling to make sense of the position they now find themselves in, particularly where they are unsure if the 'loss' is final or temporary

2nd. the uncertainty of the loss impacts on the person's ability to adjust to the situation they now find themselves in and what new roles and relationships may occur or disappear so that they hang on to the hope that things will adjust and be resolved

3rd. there is no process to follow, such as that following death where the process is that of the culture and society the family live in

4th. a reality of an unfair world resonates- this is the reminder they experience – not as a world they had planned for or expected and that the unexpected can and does happen

5th. the reality of continuous uncertainty in itself can be physically and emotionally exhausting.

In summary, Boss highlighted how ambiguous loss represented those who left without saying goodbye or said goodbye and remained,

7

noting a Nursery Rhyme as describing what ambiguous loss may mean for individuals

As I was walking up the stair
I met a man who wasn't there
He was not there again today
Oh, how I wish he'd go away
William Hughes Mearns (1875-1965)

Non-Finite Loss

Similar suggestions to those for ambiguous loss are used when describing non-finite loss (Harris, 2011) where the 'antecedent' (or precursor to the feeling of loss) tends to be a negative life event (for example divorce/ separation). Alternatively, it may occur following something that leaves a physical or psychological presence; for example, when a family member has had a significant stroke or a progressive condition such as dementia. The sense of loss can also result from a continued sense of ambiguity or uncertainty such as that for health conditions, meaning there is a need to frequently adjust and adapt to a situation. It is this repeated need to adjust and adapt that is reflected in the cyclical nature of chronic sorrow. Bruce and Schultz (2001) distinguish 'non-finite loss'- including disability, chronic and degenerative illness, divorce, infertility and childhood abuse- as distinctly different to bereavement types of loss. It is this distinction that Roos (2002) described as a living loss and Olshanky highlighted as chronic sorrow, putting emphasis on how these experiences were a separate form of grief to that of bereavement grief.

When describing non-infinite loss Bruce and Schultz noted the causes of loss to be similar to those described by Boss for ambiguous loss- as an event or situation; whereas Olshanky described feelings resulting from the situation or event. Bruce and Schultz described the causes of loss to be similar to previous suggestions from Olshanky and Boss:

8

- the loss was continuous (which reflects the work of Olshanky and Roos)
- the loss restricts development norms and indicators being met in one or more areas (outlined in Olshanky's work describing parents of children with Special Educational Needs or Disability)
- the loss of non-measurable areas such as dreams and ideals (outlined within Olshanky and Roos)

Moving the discussions further allows understanding of chronic sorrow, ambiguous loss and non-finite loss to be recognised across a range of circumstance within everyday life, including those that occur in childhood. For children and young people this can include the loss of siblings or family members such as:

- those who run away or disappear from the home base due to family relationship breakdown or
- separation or divorce or
- long term imprisonment of a family member who the child no longer sees or
- separation through corporate care such as those within long term fostering placements or within children's residential placements
- or those children in special guardianship/kinship care arrangements as part of child protection with loss of parental figures on a daily basis, as well as
- separation from siblings during corporate intervention
- asylum seeking children who have lost all family connection
- those who have been trafficked
- those who are refugees following civil unrest leading to loss of family members or their home or their country homeland, their culture, environment or nationality
- children who are adopted

9

The list of potential causal factors is not exhaustive and can include a wide range of possible occurrence that leave a child, young person or adult with a sense of loss. More importantly the range of circumstance is not prescriptive either, in that different levels of loss will be felt individually by different people be they an adult or a child, even when sharing the same potential 'loss experience or precursor'. For adults this can include becoming unemployed, retiring or following a significant medical emergency (such as Stroke) or injury following an accident or for those who serve in the armed forces significant injury during conflict leading to medical discharge. For both children and adults alike, who seek Refugee status or Asylum status the loss of culture, faith, nationality, language and community is significant and can increase their sense of chronic sorrow.

Both ambiguous loss and non-finite loss have a number of overlapping similarities that Harris noted were possibly due to the 'professional

lens' they were being studied under. Harris (2001) suggested that non-infinite loss was more intrapersonal where ambiguous loss evolved from family stress models and reflected the stressors on the whole family. Irrespective of how notable or 'large' the event is in itself, or how the sense of loss evolved; the feelings experienced as a result of the loss and how this continues without end is what separates chronic sorrow from more linear grief theories, a fundamentally significant nuance that is essential in providing support to families.. Feelings of chronic sorrow can increase and at times might lead to feeling overwhelmingly 'sad', whilst at other times may be significantly lower so that the feeling is not so noticeable or dominating. The importance of recognising ambiguous loss, or loss without end, and how this can evolve as chronic sorrow is highlighted by Boss (2013). Boss emphasised this type of loss was a relational phenomenon that has an immense impact on those involved and their relationships between each other. Boss felt the aspiration for families was to seek ways in which they could live with the loss in the longer term given this loss

10

had no end as such (unlike grief related theories resulting from bereavement that have suggested time spans).

Let's Talk About:

Ambiguous Loss, Non-finite Loss
and Chronic Sorrow

Ambiguous Loss

Using the suggestions by Olshanky about chronic sorrow as a 'living loss' Boss (2013) completed studies into ambiguous loss. Boss initially used the term 'ambiguous loss' in 1973 when discussing 'psychological' father absence in families that were to all intents and purposes still a family unit, but where the father was no longer within the family home. She then went onto discuss 'boundary ambiguity' for armed personnel who were 'missing in action' (1975). These studies suggested ambiguous loss circumstance could lead to chronic sorrow feelings. Ambiguous loss is a grief process that has no end and can be seen in, or applied to, a wide variety of situations (Boss, *ibid*). In this way Boss was able to highlight the difference in feelings (chronic sorrow) and situations (ambiguous loss). Boss supported Olshanky's ideas describing ambiguous loss as a complicated loss that leads to complicated grief. Where Olshanky described 'chronic sorrow' as a multifaceted and multi-levelled loss, Boss (2006, p xvii) felt ambiguous loss is the "most stressful kind of loss because it defies resolutions and

creates long-term confusion about who is in or out of a particular couple or family”. In part this is embedded in how families may try to keep the ‘past alive’ (Tubbs and Boss, 2000) to a time prior to the event or situation and prior to the ‘sense of loss’ now impacting on the family or individual.

The vagueness that surrounds the loss or event is due to uncertainty and it is this uncertainty that Boss (1999) feels makes ambiguous loss

6

the most distressing type of loss for individuals, families and communities. The lack of certainty leads to an inability to ‘take action’ or control of the situation, that can lead to family conflict in the home when those left behind try to make sense of, or rationalise, the situation that they find themselves in. To open up recognition for ambiguous loss Boss (2000) studied families where children had grown up and left home. She found that many fathers felt a range of health factors such as anxiety and depression, difficulty sleeping, back aches and headaches. Building on work into ambiguous loss Boss went on to study families where one member had been diagnosed with Alzheimer’s noting the level of perceived ‘loss’ by care givers resonated with the level of impact on their own health. This provided Boss (1999) with parameters to describe ambiguous loss to occur when

1st. the loss is confusing leaving people baffled or immobilized as well as struggling to make sense of the position they now find themselves in, particularly where they are unsure if the ‘loss’ is final or temporary

2nd. the uncertainty of the loss impacts on the person’s ability to adjust to the situation they now find themselves in and what new roles and relationships may occur or disappear so that they hang on to the hope that things will adjust and be resolved

3rd. there is no process to follow, such as that following death where the process is that of the culture and society the family live in

4th. a reality of an unfair world resonates- this is the reminder they experience – not as a world they had planned for or expected and that the unexpected can and does happen

5th. the reality of continuous uncertainty in itself can be physically and emotionally exhausting.

In summary, Boss highlighted how ambiguous loss represented those

who left without saying goodbye or said goodbye and remained,

7

noting a Nursery Rhyme as describing what ambiguous loss may mean for individuals

As I was walking up the stair
I met a man who wasn't there
He was not there again today
Oh, how I wish he'd go away
William Hughes Mearns (1875-1965)

Non-Finite Loss

Similar suggestions to those for ambiguous loss are used when describing non-finite loss (Harris, 2011) where the 'antecedent' (or precursor to the feeling of loss) tends to be a negative life event (for example divorce/ separation). Alternatively, it may occur following something that leaves a physical or psychological presence; for example, when a family member has had a significant stroke or a progressive condition such as dementia. The sense of loss can also result from a continued sense of ambiguity or uncertainty such as that for health conditions, meaning there is a need to frequently adjust and adapt to a situation. It is this repeated need to adjust and adapt that is reflected in the cyclical nature of chronic sorrow. Bruce and Schultz (2001) distinguish 'non-finite loss'- including disability, chronic and degenerative illness, divorce, infertility and childhood abuse- as distinctly different to bereavement types of loss. It is this distinction that Roos (2002) described as a living loss and Olshanky highlighted as chronic sorrow, putting emphasis on how these experiences were a separate form of grief to that of bereavement grief.

When describing non-infinite loss Bruce and Schultz noted the causes of loss to be similar to those described by Boss for ambiguous loss- as an event or situation; whereas Olshanky described feelings resulting from the situation or event. Bruce and Schultz described the causes of loss to be similar to previous suggestions from Olshanky and Boss:

8

- the loss was continuous (which reflects the work of Olshanky and Roos)
- the loss restricts development norms and indicators being met in one or more areas (outlined in Olshanky's work describing

parents of children with Special Educational Needs or Disability

- the loss of non-measurable areas such as dreams and ideals (outlined within Olshanky and Roos)

Moving the discussions further allows understanding of chronic sorrow, ambiguous loss and non-finite loss to be recognised across a range of circumstance within everyday life, including those that occur in childhood. For children and young people this can include the loss of siblings or family members such as:

- those who run away or disappear from the home base due to family relationship breakdown or
- separation or divorce or
- long term imprisonment of a family member who the child no longer sees or
- separation through corporate care such as those within long term fostering placements or within children's residential placements
- or those children in special guardianship/kinship care arrangements as part of child protection with loss of parental figures on a daily basis, as well as
- separation from siblings during corporate intervention
- asylum seeking children who have lost all family connection
- those who have been trafficked
- those who are refugees following civil unrest leading to loss of family members or their home or their country homeland, their culture, environment or nationality
- children who are adopted

9

The list of potential causal factors is not exhaustive and can include a wide range of possible occurrence that leave a child, young person or adult with a sense of loss. More importantly the range of circumstance is not prescriptive either, in that different levels of loss will be felt individually by different people be they an adult or a child, even when sharing the same potential 'loss experience or precursor'. For adults this can include becoming unemployed, retiring or following a significant medical emergency (such as Stroke) or injury following an accident or for those who serve in the armed forces significant injury during conflict leading to medical discharge. For both children and adults alike, who seek Refugee status or Asylum status the loss of culture, faith, nationality, language and community is significant and

can increase their sense of chronic sorrow.

Both ambiguous loss and non-finite loss have a number of overlapping similarities that Harris noted were possibly due to the 'professional lens' they were being studied under. Harris (2001) suggested that non-infinite loss was more intrapersonal where ambiguous loss evolved from family stress models and reflected the stressors on the whole family. Irrespective of how notable or 'large' the event is in itself, or how the sense of loss evolved; the feelings experienced as a result of the loss and how this continues without end is what separates chronic sorrow from more linear grief theories, a fundamentally significant nuance that is essential in providing support to families.. Feelings of chronic sorrow can increase and at times might lead to feeling overwhelmingly 'sad', whilst at other times may be significantly lower so that the feeling is not so noticeable or dominating. The importance of recognising ambiguous loss, or loss without end, and how this can evolve as chronic sorrow is highlighted by Boss (2013). Boss emphasised this type of loss was a relational phenomenon that has an immense impact on those involved and their relationships between each other. Boss felt the aspiration for families was to seek ways in which they could live with the loss in the longer term given this loss

10

had no end as such (unlike grief related theories resulting from bereavement that have suggested time spans).

Let's Talk About:

Ambiguous Loss, Non-finite Loss
and Chronic Sorrow

Ambiguous Loss

Using the suggestions by Olshanky about chronic sorrow as a 'living loss' Boss (2013) completed studies into ambiguous loss. Boss initially used the term 'ambiguous loss' in 1973 when discussing 'psychological' father absence in families that were to all intents and purposes still a family unit, but where the father was no longer within the family home. She then went onto discuss 'boundary ambiguity' for armed personnel who were 'missing in action' (1975). These studies suggested ambiguous loss circumstance could lead to chronic sorrow feelings. Ambiguous loss is a grief process that has no end and can be seen in, or applied to, a wide variety of situations (Boss, *ibid*). In this way Boss was able to highlight the difference in feelings (chronic sorrow) and situations (ambiguous loss). Boss supported Olshanky's

ideas describing ambiguous loss as a complicated loss that leads to complicated grief. Where Olshanky described 'chronic sorrow' as a multifaceted and multi-levelled loss, Boss (2006, pxvii) felt ambiguous loss is the "most stressful kind of loss because it defies resolutions and creates long-term confusion about who is in or out of a particular couple or family". In part this is embedded in how families may try to keep the 'past alive' (Tubbs and Boss, 2000) to a time prior to the event or situation and prior to the 'sense of loss' now impacting on the family or individual.

The vagueness that surrounds the loss or event is due to uncertainty and it is this uncertainty that Boss (1999) feels makes ambiguous loss

6

the most distressing type of loss for individuals, families and communities. The lack of certainty leads to an inability to 'take action' or control of the situation, that can lead to family conflict in the home when those left behind try to make sense of, or rationalise, the situation that they find themselves in. To open up recognition for ambiguous loss Boss (2000) studied families where children had grown up and left home. She found that many fathers felt a range of health factors such as anxiety and depression, difficulty sleeping, back aches and headaches. Building on work into ambiguous loss Boss went on to study families where one member had been diagnosed with Alzheimer's noting the level of perceived 'loss' by care givers resonated with the level of impact on their own health. This provided Boss (1999) with perimeters to describe ambiguous loss to occur when

1st. the loss is confusing leaving people baffled or immobilized as well as struggling to make sense of the position they now find themselves in, particularly where they are unsure if the 'loss' is final or temporary

2nd. the uncertainty of the loss impacts on the person's ability to adjust to the situation they now find themselves in and what new roles and relationships may occur or disappear so that they hang on to the hope that things will adjust and be resolved

3rd. there is no process to follow, such as that following death where the process is that of the culture and society the family live in

4th. a reality of an unfair world resonates- this is the reminder they experience – not as a world they had planned for or expected and that the unexpected can and does happen

5th. the reality of continuous uncertainty in itself can be physically and emotionally exhausting.

In summary, Boss highlighted how ambiguous loss represented those who left without saying goodbye or said goodbye and remained,

7

noting a Nursery Rhyme as describing what ambiguous loss may mean for individuals

As I was walking up the stair
I met a man who wasn't there
He was not there again today
Oh, how I wish he'd go away
William Hughes Mearns (1875-1965)

Non-Finite Loss

Similar suggestions to those for ambiguous loss are used when describing non-finite loss (Harris, 2011) where the 'antecedent' (or precursor to the feeling of loss) tends to be a negative life event (for example divorce/ separation). Alternatively, it may occur following something that leaves a physical or psychological presence; for example, when a family member has had a significant stroke or a progressive condition such as dementia. The sense of loss can also result from a continued sense of ambiguity or uncertainty such as that for health conditions, meaning there is a need to frequently adjust and adapt to a situation. It is this repeated need to adjust and adapt that is reflected in the cyclical nature of chronic sorrow. Bruce and Schultz (2001) distinguish 'non-finite loss'- including disability, chronic and degenerative illness, divorce, infertility and childhood abuse- as distinctly different to bereavement types of loss. It is this distinction that Roos (2002) described as a living loss and Olshanky highlighted as chronic sorrow, putting emphasis on how these experiences were a separate form of grief to that of bereavement grief.

When describing non-infinite loss Bruce and Schultz noted the causes of loss to be similar to those described by Boss for ambiguous loss- as an event or situation; whereas Olshanky described feelings resulting from the situation or event. Bruce and Schultz described the causes of loss to be similar to previous suggestions from Olshanky and Boss:

8

- the loss was continuous (which reflects the work of Olshanky and Roos)
- the loss restricts development norms and indicators being met in one or more areas (outlined in Olshanky's work describing parents of children with Special Educational Needs or Disability)
- the loss of non-measurable areas such as dreams and ideals (outlined within Olshanky and Roos)

Moving the discussions further allows understanding of chronic sorrow, ambiguous loss and non-finite loss to be recognised across a range of circumstance within everyday life, including those that occur in childhood. For children and young people this can include the loss of siblings or family members such as:

- those who run away or disappear from the home base due to family relationship breakdown or
- separation or divorce or
- long term imprisonment of a family member who the child no longer sees or
- separation through corporate care such as those within long term fostering placements or within children's residential placements
- or those children in special guardianship/kinship care arrangements as part of child protection with loss of parental figures on a daily basis, as well as
- separation from siblings during corporate intervention
- asylum seeking children who have lost all family connection
- those who have been trafficked
- those who are refugees following civil unrest leading to loss of family members or their home or their country homeland, their culture, environment or nationality
- children who are adopted

9

The list of potential causal factors is not exhaustive and can include a wide range of possible occurrence that leave a child, young person or adult with a sense of loss. More importantly the range of circumstance is not prescriptive either, in that different levels of loss will be felt individually by different people be they an adult or a child, even when sharing the same potential 'loss experience or precursor'. For adults this can include becoming unemployed, retiring or following a significant medical emergency (such as Stroke) or injury following an

accident or for those who serve in the armed forces significant injury during conflict leading to medical discharge. For both children and adults alike, who seek Refugee status or Asylum status the loss of culture, faith, nationality, language and community is significant and can increase their sense of chronic sorrow.

Both ambiguous loss and non-finite loss have a number of overlapping similarities that Harris noted were possibly due to the 'professional lens' they were being studied under. Harris (2001) suggested that non-infinite loss was more intrapersonal where ambiguous loss evolved from family stress models and reflected the stressors on the whole family. Irrespective of how notable or 'large' the event is in itself, or how the sense of loss evolved; the feelings experienced as a result of the loss and how this continues without end is what separates chronic sorrow from more linear grief theories, a fundamentally significant nuance that is essential in providing support to families.. Feelings of chronic sorrow can increase and at times might lead to feeling overwhelmingly 'sad', whilst at other times may be significantly lower so that the feeling is not so noticeable or dominating. The importance of recognising ambiguous loss, or loss without end, and how this can evolve as chronic sorrow is highlighted by Boss (2013). Boss emphasised this type of loss was a relational phenomenon that has an immense impact on those involved and their relationships between each other. Boss felt the aspiration for families was to seek ways in which they could live with the loss in the longer term given this loss

10

had no end as such (unlike grief related theories resulting from bereavement that have suggested time spans).

Ambiguous Loss

Using the suggestions by Olshanky about chronic sorrow as a 'living loss' Boss (2013) completed studies into ambiguous loss. Boss initially used the term 'ambiguous loss' in 1973 when discussing 'psychological' father absence in families that were to all intents and purposes still a family unit, but where the father was no longer within the family home. She then went onto discuss 'boundary ambiguity' for armed personnel who were 'missing in action' (1975). These studies suggested ambiguous loss circumstance could lead to chronic sorrow feelings. Ambiguous loss is a grief process that has no end and can be seen in, or applied to, a wide variety of situations (Boss, *ibid*). In this way Boss was able to highlight the difference in feelings (chronic sorrow) and situations (ambiguous loss). Boss supported Olshanky's

ideas describing ambiguous loss as a complicated loss that leads to complicated grief. Where Olshanky described 'chronic sorrow' as a multifaceted and multi-levelled loss, Boss (2006, pxvii) felt ambiguous loss is the "most stressful kind of loss because it defies resolutions and creates long-term confusion about who is in or out of a particular couple or family". In part this is embedded in how families may try to keep the 'past alive' (Tubbs and Boss, 2000) to a time prior to the event or situation and prior to the 'sense of loss' now impacting on the family or individual.

The vagueness that surrounds the loss or event is due to uncertainty and it is this uncertainty that Boss (1999) feels makes ambiguous loss

Ambiguous Loss

Using the suggestions by Olshanky about chronic sorrow as a 'living loss' Boss (2013) completed studies into ambiguous loss. Boss initially used the term 'ambiguous loss' in 1973 when discussing 'psychological' father absence in families that were to all intents and purposes still a family unit, but where the father was no longer within the family home. She then went onto discuss 'boundary ambiguity' for armed personnel who were 'missing in action' (1975). These studies suggested ambiguous loss circumstance could lead to chronic sorrow feelings. Ambiguous loss is a grief process that has no end and can be seen in, or applied to, a wide variety of situations (Boss, *ibid*). In this way Boss was able to highlight the difference in feelings (chronic sorrow) and situations (ambiguous loss). Boss supported Olshanky's ideas describing ambiguous loss as a complicated loss that leads to complicated grief. Where Olshanky described 'chronic sorrow' as a multifaceted and multi-levelled loss, Boss (2006, pxvii) felt ambiguous loss is the "most stressful kind of loss because it defies resolutions and creates long-term confusion about who is in or out of a particular couple or family". In part this is embedded in how families may try to keep the 'past alive' (Tubbs and Boss, 2000) to a time prior to the event or situation and prior to the 'sense of loss' now impacting on the family or individual.

The vagueness that surrounds the loss or event is due to uncertainty and it is this uncertainty that Boss (1999) feels makes ambiguous loss

JITEPATYPA

1. Зниклі безвісти під час війни: відповіді на складні питання. Громадська організація «Місто сили». URL: <https://mistosyly.org/pravnychyj-zahid-shhodo-zahystu-prav-bezvisty-znyklyh/>

2. Наказ МВС України від 15.01.2024 р. № 27 «Про затвердження здійснення психологічного супроводу військовослужбовців Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, поліцейських та осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, членів їх сімей під час дії воєнного стану та професійного відбору психологів (mental tutor)».

3. Рибик Л. Життя в надії. Особливості психологічного супроводу членів родин зниклих безвісті: практ. посіб. Київ: Купріянова, 2024. 166 с.

4. Фомич М.В. Теоретична модель невизначеної втрати внаслідок насильницького зникнення. Проблеми екстремальної та кризової психології. 2025. Вип. 1(9). С. 157-170. URL: <https://doi.org/10.52363/dcpp-2025.1.13>.

5. Boelen P.A. Improving the understanding and treatment of complex grief: an important issue for psychotraumatology. European Journal of Psychotraumatology. Vol. 7, № 1. 2016. URL: <https://doi.org/10.3402/ejpt.v7.32609>.

6. Boss P. Ambiguous Loss Research, Theory, and Practice: Reflections After 9/11. Journal of Marriage and Family. 2004. Vol. 66(3). P. 551–566. URL: <https://doi.org/10.1111/j.0022-2445.2004.00037.x>

7. Boss P. Families of the missing: Psychosocial effects and therapeutic approaches. International Review of the Red Cross, 99(905), 2017. 519 p. URL: <https://doi.org/10.1017/s1816383118000140>

8. Lenferink, L. I. M., Keijser, J. de, Wessel, I., Vries, D. de, & Boelen, P. A. Toward a Better Understanding of Psychological Symptoms in People Confronted With the Disappearance of a Loved One: A Systematic Review [Review of Toward a Better Understanding of Psychological Symptoms

in People Confronted With the Disappearance of a Loved One: A Systematic Review]. *Trauma Violence & Abuse*, 20(3), 2017. 287 p. SAGE Publishing. URL: <https://doi.org/10.1177/1524838017699602>;

9. Mendenhall, T. J., & Boss, P. *Ambiguous Loss: Contemporary Applications and Theoretical Extensions*. In Springer eBooks. Springer Nature. 2022. 513 p. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-030-92002-9_37

10. Renner, A., Jäckle, D., Nagl, M., Plexnies, A., Röhr, S., Löbner, M., Grochtdreis, T., Dams, J., König, H., Riedel-Heller, S. G., & Kersting, A. Traumatized Syrian Refugees with Ambiguous Loss: Predictors of Mental Distress. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(8), 2021. 3865. URL: <https://doi.org/10.3390/ijerph18083865>

11. Rubin S., Malkinson R, Witztum E. Traumatic Bereavements: Rebalancing the Relationship to the Deceased and the Death Story Using the Two-Track Model of Bereavement. *Front Psychiatry*. 2020 Sep 15;11:537596. URL: <https://www.frontiersin.org/journals/psychiatry/articles/10.3389/fpsy.2020.537596/full>10.3389/fpsy.2020.537596.

12. Sampson, J. M., Yeats, J., & Harris, S. M. An Evaluation of an Ambiguous Loss Based Psychoeducational Support Group for Family Members of Persons Who Hoard: A Pilot Study. *Contemporary Family Therapy*, 34(4), 2021. 566 p. URL: <https://doi.org/10.1007/s10591-012-9214-6>

13. Thorley, Wendy. *Chronic Sorrow Let's talk about*. 2022. 93 p.

14. Testoni I., Biancalani G., Ronconi L., Pedrini A., Romanelli S., Melendugno A. Ambiguous Loss and Disenfranchised Grief in Formal Caregivers of People with Dementia: Effectiveness of a Training Intervention with Psychodrama. *The Arts in Psychotherapy*. 2023. URL: <https://www.research.unipd.it/retrieve/d72c3d5a-93c8-466c-a274-bd1f9aa353cd/1-s2.0-S0197455623000448-main.pdf>

15. Zaksh, Y., Yehene, E., Elyashiv, M., & Altman, A. Partially dead, partially separated: establishing the mechanism between ambiguous loss and grief reaction among caregivers of patients with prolonged disorders of consciousness. *Clinical Rehabilitation*, 33(2), 2018. 345 p. URL: <https://doi.org/10.1177/0269215518802339>